

Igra u jezično-komunikacijskom i govornom razvoju djece rane i predškolske dobi u institucionalnom kontekstu

Marušić, Edvina

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:014325>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Edvina Marušić

**Igra u jezično-komunikacijskom i govornom razvoju djece rane i
predškolske dobi u institucionalnom kontekstu**

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Igra u jezično-komunikacijskom i govornom razvoju djece rane i predškolske
dobi u institucionalnom kontekstu

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Jezično-komunikacijski integrirani kurikulum

Mentor: Vesna Katić, viši predavač

Student: Edvina Marušić

Matični broj: 0112036867

U Rijeci, srpanj, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentoricom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Vlastoručni potpis:

Marušić

SAŽETAK

Igra za dijete predstavlja jednu od najvažnijih aktivnosti te ima značajnu ulogu u jezično-komunikacijskom i govornom razvoju. Kod djeteta igra ne pruža samo zadovoljstvo već se ono kroz nju razvija, jača samopouzdanje, oslobađa frustracija te igra pruža cjeloviti razvoj svih njegovih osobina i sposobnosti. Igra je jedna od niza aktivnosti koja omogućuje cjeloviti razvoj djeteta te se pokazala ključnom za govorni i jezično-komunikacijski razvoj. U tu svrhu moguće je koristiti različite vrste igara. Igre koje su u funkciji poticanja jezično-komunikacijskog i govornog razvoja kod djece predškolske dobi povoljno utječu na vještine slušanja, govorenja, čitanja i pisanja.

Ključne riječi: igra, igre za jezično-komunikacijski i govorni razvoj

SUMMARY

Game is one of the most important activities for a child and has a significant role in language, communication and speech development. For a child, game does not only provide pleasure, he is developing himself, strengthens his self-confidence, gets rid of frustration and provides a complete development of all his qualities and abilities. Game is one of the activities that enables the complete development of a child, including language, communication and speech development. For this purpose, it is possible to use different types of games. Games whose stimulate language, communication and speech development in preschool children have a positive effect on listening, speaking, reading and writing skills.

Keywords: game, language-communication and speech development games

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKI I GOVORNI RAZVOJ DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI.....	2
2.1. Govor.....	3
2.2. Jezik.....	6
2.3. Komunikacija.....	8
3. IGRA.....	12
3.1. Određenje i karakteristike dječje igre.....	12
3.2. Vrste dječje igre s obzirom na dob djeteta	19
4. IGRE ZA POTICANJE JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKOG I GOVORNOG RAZVOJA U INSTITUCIJSKOM KONTEKSTU	26
4.1. Uvjeti institucijskog konteksta za provođenje igrovnih aktivnosti koje potiču jezično-komunikacijski i govorni razvoj djece rane i predškolske dobi	26
4.2. Uloga odgajatelja prilikom provođenja igrovnih aktivnosti koje su usmjerene na jezično- komunikacijski i govorni razvoj djece rane i predškolske dobi	28
4.3. Igre koje su u funkciji jezično-komunikacijskog i govornog razvoja	30
4.3.1. Igra koja potiče sposobnost slušanja	31
4.3.2. Igra koja kod djece razvija govorne sposobnosti	32
4.3.3. Igra koje kod djece potiču vještine čitanja	33
4.3.4. Igra koja kod djece potiče vještinu pisanja	34
5. ZAKLJUČAK	36
6. LITERATURA	38
7. PRILOZI	40

1. UVOD

Djeca veći dio svoga odrastanja provode igrajući se. Dijete prepoznaje igru kao najvažniju aktivnost koja ima izniman utjecaj na cjeloviti i pravilan rast i razvoj. U radu se posebna pozornost želi usmjeriti na utjecaj igre u jezično-komunikacijskom i govornom razvoju djece predškolske dobi te ulozi odgajatelja u igrama koje su usmjerene na jezično komunikacijski i govorni razvoj. Dječji razvoj prvenstveno ovisi o kvaliteti, kvantiteti te raznovrsnosti dječjih igara. Kod djece rane i predškolske dobi jezično komunikacijski i govorni razvoj započinje od najranije dobi te je rano djetinjstvo prozor svih djetetovih mogućnosti.

Zainteresiranost za bavljenje igrom u govornom i jezično-komunikacijskom razvoju djece rane i predškolske dobi proizašla je prvenstveno iz toga što djeca veći dio svoga odrastanja provedu igrajući se. Djeca kroz igru usvajaju nova znanja i vještine koje će im biti potrebne u budućnosti. Motiv odabira je dulje izučavanje igre te njezina funkcionalnost u poticanju različitih područja razvoja djeteta. Poseban interes će biti usmjeren na igru u poticanju razvoja jezično-komunikacijskog i govornog razvoja.

Poseban fokus u radu usmjeren je na dobivanje odgovora na pitanja: da li, kako i pod kojim uvjetima igra može utjecati na govorni i jezično-komunikacijski razvoj djeteta? Da li je za primjenu i organizaciju igara u instituciji potrebno osigurati posebne uvijete poput prostornog i materijalnog okruženja te koja je uloga odgajatelja prilikom dječje igre?

Kako bi dobili odgovore na prethodno postavljena pitanja potrebno je jasno odrediti i definirati pojmove govor, jezik i komunikacija te zatim pojam i klasifikaciju igara uzimajući u obzir dob djeteta. Kako bi se dobili odgovori na postavljena pitanja važno je istražiti i uvjete koje zadovoljava institucionalni kontekst te kakvu ulogu imaju odgajatelji u odgojno-obrazovnim ustanovama. Na kraju je bilo potrebno više istražiti o igrama koje su u funkciji jezično-komunikacijskog i govornog razvoja djece rane i predškolske dobi.

2. JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKI I GOVORNI RAZVOJ DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

„Daleko prije nego progovori onu nam svima jako važnu prvu riječ, dijete uspješno komunicira: pogledom, smijehom, plačem. Vrlo nam predano i uporno daje do znanja da mu nešto smeta ili nedostaje; izražava svoje potrebe, ali se i jako veseli gledajući lica, naročito majčino lice“ (Padovan, 2018:102).

Jezično-komunikacijski i govorni razvoj djece rane i predškolske dobi započinje s danom djetetova rođenja. Osim toga, dijete tijekom intrauterinog života sluša zvukove iz okoline koji mu olakšavaju da tako uči razlikovati majčin glas od ostalih zvukova iz okoline.

Većina dojenčadi ima urođene sposobnosti i želju ovladati barem osnovama komunikacije iako još nisu bili izloženi bogatstvu jezika. Oni dolaze na svijet željni, sposobni i spremni kako bi usvajali jezik te razvijali svoje komunikacijske potencijale (Apel i Masterson, 2004).

Za poznavanje cjelokupnog jezično-komunikacijskog i govornog razvoja djece rane i predškolske dobi potrebno je definiranje i poznavanje pojmova jezika, govora i komunikacije. Komunikacija je temeljni stup na kojem se gradi usvajanje jezika i razvoj govora. Jezik se uči komunicirajući, a govor je jedno od sredstava koje se koristi prilikom komunikacije.

Nakon što dijete svlada kako porukom može utjecati na druge osobe, ono tog trenutka usvaja odgovarajuća znanja i vještine koje će mu omogućiti razvoj jezično-govornih sposobnosti. Drugim riječima, dijete prije nego što počne govoriti, ono usvaja određena znanja i vještine koje će mu u budućnosti osigurati da postane aktivno prilikom komunikacije s ciljem usvajanja materinog jezika (Ljubešić i Capanec, 2012).

Jezik, govor i komunikacija, kod djece se razvijaju od rođenja te je pritom važno zadovoljiti određene uvijete kako bi se oni mogli razviti. Oni utječu jedan na drugoga, međusobno se nadovezuju te jedan iz drugoga proizlaze.

Detaljnija razrada pojmova govora, jezika i komunikacije te njihovog međusobnog odnosa i razvoja kod djece dana je u sljedećim odlomcima.

2.1. Govor

Govor predstavlja zvučno sredstvo za ostvarenje jezika te se razvija usvajanjem jezika govorne okoline. Djeca ne mogu usvajati jezik ukoliko ne oponašaju govor sredine u kojoj se nalaze. Govor je sustav verbalnih i neverbalnih znakova koji se koriste prilikom komunikacije. Tijekom govornog razvoja, djeca prolaze određene faze koje su bitne za jezično-komunikacijski i govorni razvoj djece predškolske dobi. U daljnjem radu date su definicije govora te su navedene faze razvoja govora koje djeca prolaze „*od rođenja do šeste godine života*“ (Šego, 2009:121).

Govor je temelj ljudske komunikacije te je značajan za cjelokupni razvoj djeteta. Govorni razvoj predškolske djece smatra se jednim od temelja kulture govorenja, čitanja i pisanja. Razvoj govora je složeni proces koji se odvija pod utjecajem različitih čimbenika. „*Govor predstavlja socijalni fenomen čiji je razvoj moguć isključivo u uvjetima ljudskog okruženja u kojem najveću ulogu ima obitelj*“ (Vrsaljko i Paleka, 2018:1).

Autor Škarić (1986) definira pojam govora kao „*optimalnu zvučnu čovjekovu komunikaciju koja je oblikovana ritmom rečenica, riječi i slogova*“ (Škarić, 1986:2). Prilikom definiranja pojma govora, autor objašnjava etimologiju pojma govora kao „*grčku riječ fōnē, koja znači zvuk, glas i govor*“ (Škarić, 1986:7). U svojoj definiciji autori Staničić i Ljubešić (1994, prema Šego, 2009) ističu kako je govor sredstvo općenja među ljudima preko kojeg oni izražavaju misli, emocije i htijenja. Izražavanje se ne ostvaruje samo putem intelektualnih i semantičkih sadržaja riječi i rečenica, već i emocionalnim tonom govora. Govor postoji u jedinstvu svojih komunikacijskih funkcija te prilikom komunikacije ono djeluje kao sredstvo izražavanja i djelovanja (Šego, 2009).

Djeca stvaraju glasove od rođenja te se njihovo prvo glasanje očituje kroz plač i kroz fonološke zvukove poput disanja (Vrsaljko i Paleka, 2018). Iako, svako dijete ima različiti, odnosno individualni tempo razvoja govora, jezika i komunikacije ono prolazi kroz različite faze razvoja kako bi usvojio jezično-komunikacijske i govorne sposobnosti (Apel i Masterson, 2004).

Svladavajući govor dijete rane i predškolske dobi prolazi kroz dvije faze, predjezična i jezična faza. Predjezična faza razvoja govora još se naziva i predverbalna ili predlingvistička faza te ona traje od rođenja do otprilike prve godine života djeteta, odnosno sve dok dijete ne izgovori prvu smislenu riječ. Jezična faza razvoja govora se još naziva verbalnom ili lingvističkom fazom te ona traje od kraja predjezične faze, odnosno od djetetove prve smislene izgovorene riječi (Šego, 2009).

Predjezična faza razvoja govora započinje prvim krikom djeteta. Tijekom prethodno navedene faze dijete se sa okolinom sporazumijeva pomoću upotrebe *“mimike, geste, gugutanjem te vokalizacijom“* (Vrsaljko i Paleka, 2018:153).

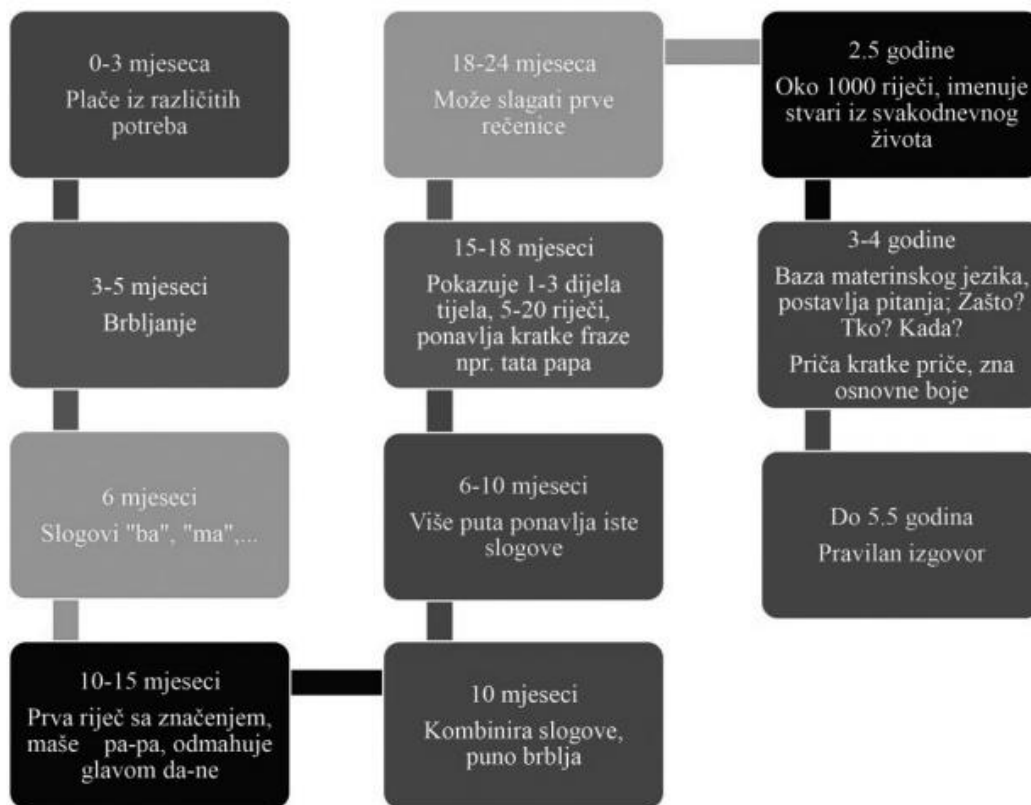
Autor Pavličević- Franić (2005, prema Šego, 2009) navodi kako predjezična faza predstavlja *„jednogodišnje fonsko razdoblje koje ima obilježja djetetovog spontanog glasanja nakon koje slijedi artikuliranje glasova koji su primjereni jezičnom sustavu materinskoga jezika“*. S obzirom na način djetetovog glasanja, navedena faza se dijeli na četiri razdoblja, a to su:

1. Predgovorno ili perlokutinarno razdoblje koje traje od rođenja do drugog mjeseca djetetovog života te ona ima obilježja primarnog refleksivnog glasanja i uglavnom se sastoji od djetetovog plača.
2. Komunikativno glasanje predstavlja razdoblje koje traje od drugog do petog mjeseca te se ono manifestira kroz djetetovo gugutanje i smijeh.
3. Razdoblje vokalizacije traje od petog do osmog mjeseca te je ovo razdoblje obilježeno razvojem vokalnog sustava, vokalnim igrama te ponavljanjem artikuliranih odsječaka.
4. Razdoblje brbljanja traje od osmog do dvanaestog mjeseca te se dijete u ovoj fazi glasa slogovno, ponavljajući kombinaciju suglasnika i samoglasnika prilikom interakcije s odraslima (Pavličević- Franić, 2005, prema Šego, 2009:125).

Autor Pavličević- Franić (2005, prema Šego:125) navodi, kako djeca pred kraj predjezične faze *„počinju usvajati svoje prve jezične elemente (intonaciju i ritam) materinskog jezika, s čime se poklapa i javljanje prvih pravih riječi“*.

Jezična faza razvoja govora se još naziva lingvističkom ili verbalnom fazom te se ona počinje javljati kod većine djece *„oko prve godine života“* (Šego, 2009:125). U jezičnoj fazi razvoja govora, dijete svjesno proizvodi glasove koje čuje u svojoj okolini pritom spajanjem artikuliranih glasova tj. fonema tvori riječi. Dijete između prve i druge godine koristi jednosložne i dvosložne riječi te u tom razdoblju usvaja imenice i glagole te potom pridjeve, zamjenice, brojeve i neke prijedloge. Nakon što dijete izgovori prvu riječ sa značenjem, rječnik djeteta se naglo povećava (Šego, 2009). Razvoj govora ovisi o brojnim čimbenicima, prvenstveno o zdravlju djeteta, razvijenosti organa, želji i motivaciji za učenjem, sredini u kojoj odrastaju, spolu itd. Kako bi dijete pravilno usvojilo govor ono mora biti okruženo *„govornim modelom“* (Vrsaljko i Paleka, 2018:153). Iz toga proizlazi da dijete tijekom prvih godina života *„upija“* ponašanja i govor iz okoline odnosno od ljudi koji ga okružuju.

Slika 1. Razvoj govora djece rane i predškolske dobi

Izvor: Posokhova (2008), prema (Vrsaljko i Paleka, 2018:144)

Slika 1. prikazuje razvoj govora djece od rođenja do pete i pol godine života. Govor ima svoj razvojni slijed kroz koji prolazi svako dijete. Svako dijete je individualno te se faze razvoja govora ne pojavljuju kod svakog djeteta u istoj životnoj dobi već se one pojavljuju ovisno o djetetovim razvojnim sposobnostima. Igra ima ključnu ulogu u razvoju govora djeteta te je od velike važnosti da ona bude prisutna u njegovom svakodnevnom životu s time da se promiče kroz sve faze dječjeg govornog razvoja. Igra pruža priliku da dijete razgovara, sluša i razumije druge ljude, te vježba svoj govor i izražavanje misli. Za odgajatelja, navedene faze razvoja govora predstavljaju temelj, odnosno smjernicu kako i na koji način provoditi jezične igre unutar skupine ovisno o djetetovoj dobi. Poznavanje faza govora uvelike olakšava odabir igara unutar skupine. Kako bi dijete uspostavilo što bolju komunikaciju s okolinom ono mora slijediti određena pravila prilikom usvajanja jezika o čemu će se više govoriti u sljedećem poglavlju.

2.2. Jezik

Jezik predstavlja apstraktni sustav koji se sastoji od znakova. Znakovi su uređeni skupom pravila odnosno odnosima između znakova koji se koriste prilikom komunikacije s drugima. U ovom poglavlju navedene su definicije pojma jezika kao i pravila koja je potrebno slijediti kako bi djeca što bolje uspostavila komunikaciju s drugima.

Jezik je jedno od najvažnijih obilježja ljudske vrste te nijedna životinjska vrsta ne posjeduje tako složen, prilagodljiv i izražajan komunikacijski sustav kao ljudski jezik (Šego, 2009). Jezik i govor se razlikuju, pritom jezik predstavlja „*organizirani sustav znakova te je društvena tvorevina*“ (Šego, 2009:122), dok govor predstavlja realizaciju jezika odnosno primjenu jezika. Jezik je potencija te govor predstavlja njegovu realizaciju. Jezik omogućuje realizaciju govora u zvučnoj formi te on predstavlja organizaciju govora (Šego, 2009). Jezik je sustav koji se sastoji od raznih simbola koji imaju određeno značenje i pravila s kojima se povezuju simboli u veće cjeline. Govor predstavlja sredstvo kojim se jezične cjeline prenose te proizvodnju zvukova koji prenose jezične simbole (Kuvač Kraljević, 2015). Drugim riječima, možemo reći kako govor predstavlja fizičko izražavanje jezika kroz glasovne organe, dok jezik predstavlja znakove i pravila koja se koriste prilikom komunikacije. Dakle, govornik upotrebljava svoje organe za govor s ciljem prenošenja jezičnih znakova drugoj osobi.

„Razine jezičnih simbola i pravila kojima se ti simboli povezuju nazivaju se jezične sastavnice i ima ih ukupno pet, a opisuju ih istoimene jezikoslovne (lingvističke) discipline. To su fonologija, morfologija i sintaksa koje se smatraju temeljnim jezičnim disciplinama jer opisuju načine povezivanja jezičnih simbola te semantika i pragmatika“ (Kuvač Kraljević, 2015:11). Jezik se sastoji od pet podjednako važnih sustava ili aspekta komunikacije koji se razlikuju jedan od drugoga, te kao takvi predstavljaju temelj jezičnim disciplinama, zato što opisuju načine povezivanja jezičnih simbola (Apel i Masterson, 2004). Ti sustavi uključuju:

- a) *„fonološku razinu;*
- b) *morfološku razinu;*
- c) *sintaktičku razinu;*
- d) *semantičku razinu;*
- e) *pragmatičku razinu“* (Apel i Masterson, 2004:21).

Fonološka razina (sustav glasova) bavi se glasovima govora koji se koriste prilikom komunikacije. Taj se aspekt naziva fonologija. Fonologija je lingvistička disciplina koja proučava razlikovnu funkciju glasova u pojedinom jeziku. Glasovi su zvukovi koji su standardni za hrvatski jezik. Prilikom govora, koriste se određeni glasovi kao što su: p, d, k s, š i n. U hrvatskom jeziku postoje 30 glasova, dok se u pismu koristi 27 znakova, zbog toga što glasovi u pismu, poput: lj, nj i dž, uzimaju po dva slova iz abecede. Prilikom razvoja govorno - jezičnih vještina kod djece potrebno je razmatrati kako djeca uče izgovarati glasove (artikulaciju) na materinom jeziku (Apel i Masterson, 2004).

Morfološka i sintaktička razina (sustav poretka i oblika riječi- gramatika) uključuje proučavanje strukturalnih osobina jezika odnosno pravila ustroja jezika (Tatalović Vorkapić, 2013). Ovisno o jeziku koji se uči, moraju se slijediti pravila pravilnog raspoređivanja riječi u rečenicama prilikom izgovaranja i pisanja. Svaki jezik ima drugačiji poredak riječi u rečenicama. Također, treba se obratiti pozornost na početke i završetke koji se dodaju osnovama (korijenima) riječi te na „umetnute“ riječi koje omogućuju međusobno povezivanje riječi u rečenice (Apel i Masterson, 2004).

Semantička razina (sustav značenja) uključuje opće vrste ili kategorije riječi te značenja pojedinih riječi. Također se odnosi i na to kako djeca usvajaju riječi i njihova značenja te kako stvaraju i imenuju kategorije objekata (Apel i Masterson, 2004). Tijekom ranog leksičkog razvoja djeca sporije usvajaju riječi. Kada rječnik kod djeteta dosegne oko 50 riječi ono se naglo povećava i raste. Dijete do šeste godine nauči oko 10 000 riječi (eksplozija imenovanja) (Tatalović Vorkapić, 2013).

Pragmatička razina (sustav društvenog jezika) je veoma važan jezični sustav koji obuhvaća načine korištenja jezika u društvu. Dijete od najranije dobi nauči da postoje brojni razlozi zbog kojih ljudi komuniciraju, kao na primjer: kako bi obavještavali, postavljali pitanja, upozoravali itd. Kada dijete nauči razloge zbog kojih ljudi komuniciraju, ono postepeno nauči kako se u razgovoru s drugima mora pridržavati određenih pravila, govoriti kada je njegov red, uspostavljati s drugom osobom kontakt s očima te preispitivati svoje iskaze ako je sugovornik zbunjen (Apel i Masterson, 2004).

Dijete koristi svoja usvojena znanja i vještine puno prije nego ono počne govoriti, pritom mu ta znanja i vještine omogućuju da postane komunikacijski aktivno s ciljem usvajanja jezika (Ljubešić i Capanec, 2012).

Prilikom usvajanja jezika, djeca trebaju razumjeti kako se moraju poštovati određena pravila prilikom govora, a prilikom izgovora je potrebno uključiti sve foneme koji trebaju biti u riječi te se ne smiju dodavati, odnosno ne smiju se izgovarati oni fonemi koji tamo ne pripadaju (Vrsaljko i Paleka, 2018).

Kako bi kvaliteta djetetovog života bila što uspješnija potrebno je slijediti određena pravila jezika koja će djetetu omogućiti da uspostavi uspješnu komunikaciju s okolinom. Za odgajatelja je važno poznavanje pravila jezika u svrhu sporazumijevanja te prijenosa obavijesti unutar skupine. Također, odgajatelji prilikom pripreme jezičnih igara moraju poznavati svako dijete pojedinačno te na temelju djetetovih jezičnih vještina pripremiti one jezične igre koje su prilagođene uzrastu djece unutar skupine. Dijete bez komunikacije s okolinom ne bi moglo pravilno razvijati govor te usvajati jezik. Pojam i uloga komunikacije pobliže su objašnjeni u nastavku rada.

2.3. Komunikacija

Komunikacija predstavlja temelj za razvoj govora i usvajanje jezika. Govor je jedno od sredstava koje se koristi prilikom komunikacije, dok se jezik uči u komunikaciji. Ekspanzija jezično-govornih sposobnosti nastaje nakon što dijete nauči kako porukom utjecati na pažnju druge osobe. U ovom poglavlju navedene su definicije komunikacije te razvojni slijed komunikacije (verbalna i neverbalna komunikacija).

Komunikacija je temeljni stup na kojem se gradi usvajanje jezika i razvoj govora. Jezik se uči u komunikaciji dok je govor jedno od sredstava koje se koristi prilikom komunikacije. Nakon što dijete usvoji osnove komunikacije ono započinje sa razvijanjem jezično-govornih sposobnosti. Razvoj jezično-govornih sposobnosti utječe na smanjenje gesta koje je dijete koristilo kako bi izrazilo svoje misli, osjećaje i htjenja. Dijete napreduje u govornom, jezičnom i komunikacijskom smislu tek onda kada ono nauči kako porukom može utjecati na druge osobe (Ljubešić i Capanec, 2012).

Čovjek je prosocijalno biće koje je u stalnoj interakciji s drugim bićima koji ga okružuju. Komunikacija predstavlja važno obilježje koje čovjeka čini socijalnim bićem te ga povezuje

drugim bićima koja ga okružuju. Komunikacija je prisutna od samog početka čovjekova života te je bitna za ljudsku prirodu (Ljubešić i Cepanec, 2012).

Slika 2. Razvojna piramida razvoja komunikacije, jezika i govora

Izvor: Ljubešić, M. i Cepanec, M. (2012:36)

Slika 2. predstavlja razvojnu piramidu razvoja komunikacije, jezika i govora. Odmah nakon rođenja dijete može komunicirati s okolinom premda ne razumije jezik i ne govori. Komunikacija je prisutna od početka života te je bitna u ljudskoj prirodi. Tijekom prve godine djetetovog života dijete uči promatrajući okolinu i imitirajući određene glasove. Nakon što dijete nauči što je to poruka i kako djeluje ono stavlja poruku u oblik jezika te počinje govoriti, odnosno zvučno prenositi jezičnu poruku koju kasnije ostvaruje u govoru. Govorno jezični razvoj intenzivno se događa tijekom prve godine djetetovog života.

Postoje brojne definicije komunikacije od kojih su neke izdvojene u daljnjem radu. Autor Reardon (1998, prema Ljubešić i Cepanec, 2012:36) definira pojam komunikacije kao „sredstvo pomoću kojega dvije ili više osoba razmjenjuju informacije i međusobno utječu na svoja mišljenja i ponašanja“, dok autor King (1979, prema Ljubešić i Cepanec, 2012:36) definira pojam komunikacije kao „proces u kojem je odgovor izazivan porukom koja se šalje i prima“ King (1979, prema Ljubešić i Cepanec, 2012:36). Iako postoje različite definicije pojma

komunikacija, značajno svim definicijama komunikacije je to da sa komunikacijom osobe koje međusobno komuniciraju utječu jedna na drugu te pritom razmjenjuju obavijesti koje mijenjaju njihovu svijest i ponašanje na mentalnoj razini (Ljubešić i Ceganec, 2012).

Komunikacija predstavlja sposobnost, odnosno vladanje upotrebnim pravilima koja uz jezična pravila omogućuju govorniku da se uspješno sporazumijeva. Upotrebna pravila uključuju: „*društvene, kulturološke i gospodarstvene razlike, prikladne stilove i norme, višejezičnost, raznolike sposobnosti pojedinih konkretnih jezika i slično*“ (Jelaska, 2005:130).

Period rane komunikacije je povezan sa usvajanjem znanja i vještina koje će djetetu omogućiti da postane komunikacijski aktivno te ono traje od rođenja do šeste godine života. Rana komunikacija uključuje dva bitna razdoblja. Prvo razdoblje obuhvaća razdoblje predverbalne komunikacije koje traje od rođenja do druge godine djetetova života, odnosno dok dijete ne izgovori prvu smislenu riječ. Drugo razdoblje predstavlja razdoblje jezične komunikacije koje traje od prve djetetove smislene izgovorene riječi pa sve do polaska u školu. Djeca koja slijede tipični razvoj, svakodnevno usvajaju materinski jezik koji će im omogućiti daljnju komunikaciju za različite svrhe (Ljubešić i Ceganec, 2012).

Dijete počinje komunicirati s okolinom već u majčinoj utrobi, ono čuje zvučne podražaje i odgovara na njih pokretima. Prva vokalna komunikacija djeteta je plač nakon rođenja. Djeca koju odrasli potiču na vokalnu komunikaciju kroz različite situacije imaju višu razinu jezičnog razvoja od djece koju odrasli ne potiču na komunikaciju (Šego, 2009). Drugim riječima, može se reći kako sredina u kojoj dijete raste uvelike može pomoći ili odmoći prilikom razvoja govora. Djeca koja su okružena s odraslima koji potiču djecu na komunikaciju mogu pozitivno utjecati na razvoj jezika, govora i komunikacije dok djeca koju odrasli manje potiču ili ne potiču uopće mogu kasniti sa razvojem jezika, govora i komunikacije.

Dijete aktivno počinje komunicirati prije nego što progovori. Ono u početku prvo koristi neverbalna sredstva komunikacije (usmjerenost pogleda, facijalna ekspresija, geste, vokalizacija itd.). Gesta pokazivanja (ispruženi kažiprst prema nekom cilju), predstavlja jedno od sredstava kojima djeca prenose poruku s ciljem komuniciranja. Uporaba geste pokazivanja kod djece tijekom prve godine života predstavlja važan pokazatelj koji je povezan s kasnijim jezičnim razvojem. Djeca ulaskom u razdoblje intencijske komunikacije otkrivaju različite funkcije i sredstva komunikacije od predsmboličkih do simboličkih, (npr. simboličke geste) te jezične (riječi i rečenice). Dijete otkriva što se sve može izraziti pomoću komunikacije, na primjer, molbu, patnju, kontrolu, zahtjev itd., te pritom uči kojim sredstvima može utjecati na

ostvarivanje svojih želja. Kako dijete napreduje u jezično-komunikacijskom i govornom razvoju, ono postepeno smanjuje udio gesta prilikom komunikacije (Ljubešić i Capanec, 2012).

Sva djeca, bez obzira na njihove individualne razlike, prolaze kroz iste faze u razvoju govora, jezika i komunikacije, premda se njihovo vremensko pojavljivanje može razlikovati. Jedno dijete će prije proći kroz određene faze govora, jezika i komunikacije dok će drugo dijete prolaziti iste faze samo malo sporije te je upravo zbog takvih razlika bitno da odgajatelj poznaje određene faze kako bi mogao što efikasnije organizirati jezične igre koje će biti u funkciji poticanja djece na slušanje, govorenje, čitanje i pisanje. Igre koje su u funkciji jezično-komunikacijskog i govornog razvoja uvelike pomažu djetetu da se oslobodi, odnosno da aktivno sudjeluje u komunikaciji te na taj način usvaja nove riječi koje bogate njegov rječnik. U sljedećim cjelinama pobliže će se objasniti pojam i vrste dječje igre, uloga odgajatelja u pripremi aktivnosti koje su usmjerene na razvoj govora, jezika i komunikacije te koje je uvijek potrebno zadovoljiti u institucionalnom kontekstu kako bi se razvijala igra koja je u funkciji jezično- komunikacijskog i govornog razvoja.

3. IGRA

Igra predstavlja fenomen djetinjstva kroz koju se obilježava dječja kultura te ju nije moguće obuhvatiti jednom operacionalnom definicijom. Postoje brojne definicije sa različitih aspekata pojma igre. Pojam igre proučavali su mnogi psiholozi, filozofi, sociolozi, etnolozi i brojni drugi te su u svojim radovima i sa svojih aspekata pokušavali objasniti pojam igre te važnost igre prilikom djetetovog odrastanja. Igru predškolskog djeteta je moguće opažati na dvije razine, društvena razina i spoznajna razina. U nadolazećem poglavlju date su neke od definicija pojma igre kao i klasifikacija i vrste igara s obzirom na dob djeteta.

3.1. Određenje i karakteristike dječje igre

Autor Bruner (1976, prema Duran, 2001) smatra kako se pojam igre ne može u potpunosti obuhvatiti jednom definicijom te kako je igra fenomen čije definicije su promatrane i proučavane od brojnih istraživača sa različitim pogledima na pojam igre. Autor Bruner (1976, prema Duran, 2001), također navodi kako igrovni elementi i pojam igre nisu samo predmetom proučavanja psihologije, također su predmetom proučavanja pedagogije, antropologije, etnologije, sociologije itd.

Pojava igre povezana je s tendencijom smanjenja biološke određenosti i ograničenosti organizama te ju prati pojava učenja u sve dužem djetinjstvu u kojem se izgrađuju oni oblici ponašanja koji su potrebni za opstanak (Duran, 2001).

Pojam igre stariji je od kulture te se brojni psiholozi i filozofi bave promatranjem i opisom te objašnjenjem pojma igre kod životinja, djece i odraslih. Promatrajući igru oni pokušavaju odrediti prirodu i značaj igre te kakvo mjesto ona zauzima u njihovom životu. Pokušaji prilikom definiranja biološke funkcije igre pokazuju različite varijacije. Neki autori definiraju igru prema podrijetlu i osnovama igre, dok drugi autori pokušavaju opisati pojam igre kao pražnjenje preobilne vitalne energije, zadovoljenje instinkta opažanja ili jednostavno potrebe za opuštanjem (Huinzinga, 1980).

„Igra je fenomen djetinjstva i obilježava dječju kulturu“ (Rajići Petrović-Sočo, 2015:604).

Igra za dijete predškolske dobi predstavlja „radnu“ aktivnost koje je kontinuirana i cjelovita. Za razliku od odraslih osoba kod kojih je igra selektivna te je najčešće usmjerena na razonodu, zabavu i sadržajno provođenje slobodnog vremena (Stevanović, 2000).

„Igra kao multifunkcionalna aktivnost stvara napetost, uzbuđenje i ostvaruje se u specifičnim verbalnim i neverbalnim komunikacijama (signali, dogovori, pravila, poruke, zahtjevi). Igra je unutar motiviranja pa je zato uvijek slobodna, otvorena i vrijedna za djecu.“ (Stevanović, 2000:227)

Autorica Klarin (2017) definira pojam igre kao aktivnost, pritom je dijete samostalno bira kako bi mu pružila opuštanje i zadovoljstvo. Igra je dječja praksa, slobodno djelovanje koje je izvan običnoga realnoga života. Autori različitih teorijskih pravaca se slažu kako je igra aktivnost pretežno vezana za djetinjstvo (Duran, 2001).

Pogled na dijete i djetinjstvo se mijenjao kroz povijest, te je to uvelike utjecalo na oblikovanje, odnosno razvijanje pojma igre. Djeca su se promatrala gotovo identično kao i odrasli. Na primjer, djeca su u prošlosti, pridonosila u društvenom životu te su živjela *„pod strogim uvjetima i pravilima koje su donosili odrasli“* (Rajić i Petrović-Sočo, 2015:604). Autor Corsaro (2011, prema Rajić i Petrović-Sočo, 2015) navodi, kako su djeca kroz povijest bila objekt te su više bila u vlasništvu države nego obitelji, ona su bila pod strogom kontrolom društva i odraslih. Danas se na dijete gleda kao na partnera i sudionika te ono postaje subjekt koji se prema svojim mogućnostima uključuje u istraživanje fenomena koji ga se tiču, ima pravo da se čuje i njegov glas te da se stvarnost sagleda iz njegove perspektive, a ne samo iz perspektive odraslih (Rajić i Petrović-Sočo, 2015).

Za dijete igra predstavlja jedan od najvažnijih oblika aktivnosti koji utječe na njegov cjelokupni razvoj. Ona stvara kreativnu energiju kod svakog djeteta te je temelj za razvijanje brojnih kompetencija i vještina koje će omogućiti svakom djetetu cjeloviti razvoj. Kod djece igra proširuje znanja koja posjeduju te budi kreativnost i potiče širenje postojećih vrijednosti. Drugim riječima, igra ne omogućuje djetetu samo zadovoljstvo i potrebu za druženjem s drugima već ona kroz brojne istraživačke aktivnosti potiče djecu kako istraživati svoju okolinu u kojoj će postepeno uspostavljati kontakte. Dijete samostalno odlučuje o pravilima igre te kroz nju nema osjećaja krivnje ili mogućih negativnih posljedica. Kroz igru djeca imaju slobodu pritom njome mogu samostalno upravljati što dovodi do jačanja samopouzdanja i oslobađanja od frustracija (Rajić i Petrović-Sočo, 2015). *„Igra je snaga koja dijete vodi u nova otkrića i na viši stupanj razvoja. Ona zrcali djetetove želje, misli, doživljaje i osjećaje“* (Rajić i Petrović-Sočo, 2015:605). Igra ima izniman utjecaj na pravilan rast i razvoj djeteta, kao i na razvoj njegovih osobina i sposobnosti (Bastjančić, Lorger, Topčić, 2011).

S obzirom na prethodno navedene definicije može se zaključiti kako je pojam igre značajan u cjelovitom razvoju djece rane i predškolske dobi. Igra ne pruža samo zabavu i zadovoljstvo, ona pruža djetetu stjecanje brojnih znanja i vještina koje su potrebne u budućnosti. Djeca kroz igru jačaju samopouzdanje te se razvijaju motorički, emocionalno, socijalno, misaono itd. Pojam igre je širok te se ne može odrediti točna definicija, ali većina autora se slaže kako igra utječe pozitivno na cjeloviti razvoj djeteta.

Za dijete predškolske dobi, igra ima znatnu ulogu u njegovom razvoju. Kroz igru dijete spoznaje različite vrijednosti društvenih normi. U doticaju sa svojom okolinom (s vršnjacima i s odraslima) dijete širi svoja znanja o poštenju, ljudskosti i odvažnosti. Djeca koja su u kontaktu s vršnjacima ostvaruju navike ponašanja koje inače ne bi stekla da su isključivo u krugu odraslih osoba. Oponašanjem odraslih djeca usvajaju nove sadržaje ponašanja. Dakle, igra se može razlikovati po sadržaju, po vrsti igre, po broju sudionika, po mjestu na kojem se ona izvodi te po brojnim drugim karakteristikama (Mahmutović, 2013).

Dječja se igra može sagledati kroz različite aspekte. U nadolazećem poglavlju usmjerena je pozornost na karakteristike dječje igre te na vrste dječje igre s obzirom na dob djeteta. Karakteristike i vrste dječje igre su proizašle iz brojnih definicija pojma igra te ih mnogi znanstvenici (etnolozi, psiholozi, filozofi, sociolozi) klasificiraju prema svojem području proučavanja.

„Svako dijete raste s igrama, a igre rastu s njim. One su jedinstven i djelotvoran način prirodnog učenja. Nove igre pojavljuju se svakim danom, a u sebi nose utjecaje suvremenog društva, tehnologije i kulture u kojoj nastaju“ (Rajići i Petrović-Sočo, 2015:605).

Slika 3. Dječja igra

Izvor: Preuzeto, dana 15.11.2022 sa: <https://www.jabuka.tv/wp-content/uploads/2018/07/djecja-igra-810x506.jpg>

Slika 3. prikazuje djecu predškolske dobi koja se kroz igru druže i na taj način stječu brojna znanja, vještine i navike koje će im biti potrebne u budućnosti.

Bez obzira kakva igra bila ona u sebi sadrži određene karakteristike. Autori Rubin, Fein i Vanderberg (1983, prema Klarin, 2017) navode neke od zajedničkih karakteristika dječje igre:

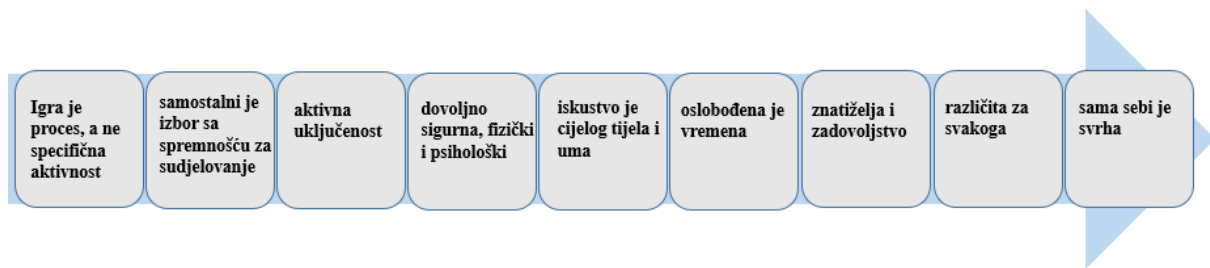
- „Igra je intrinzično motivirana“- nije obavezna i nije potaknuta vanjskim poticajima. Igru bira dijete samostalno, zbog želje za radoznalošću, potrebama za znanjem i istraživanjem te osjećaja za rast i razvoj.
- „Igra je spontana“- dijete igru spontano i samostalno bira te igra predstavlja sama sebi svrhu.
- „U igri se pita: Što ja mogu s ovim predmetom ili osobom?“
- Igra nije ozbiljna izvedba aktivnosti ili ponašanja.
- Igra je oslobođena vanjskih pravila.
- Igra uključuje aktivni angažman“ (Klarin, 2017:6).

Autor Sutton-Smith (1997, prema Klarin, 2017) navodi neke od sljedećih karakteristika dječje igre:

- „Igra kao progres: prisutna je u 20.stoljeću te obilježava shvaćanje važnosti igre za kognitivni i moralni razvoj.
- Igra kao sudbina: igra je jedan aspekt sudbine, ona posjeduje osobitosti magije. Igra ima učinak „zamaha krila leptira“, puno malih pokreta rezultira velikim stvarima.

- *Igra kao snaga: igra kao reprezentacija konflikta, najčešće u kontekstu sportova. Ona utječe na status onih koji su u nju uključeni ili koji je kontroliraju.*
- *Igra kao identitet: igra potvrđuje, održava ili unaprjeđuje identitet.*
- *Igra kao imaginacija: igra je najčešće improvizacija koja vodi do fleksibilnosti i kreativnosti i kao takva se pojavljuje u različitim oblicima.*
- *Igra kao istraživanje sebe: igra predstavlja izazov te je ispunjena aktivnostima poput istraživanja. Igra predstavlja svojevrsan „test“ bilo da je igra mentalna, fizička ili neka drugačija.*
- *Igra kao neozbiljnost: igra je slobodna i neobvezna“ (Klarin, 2017:6-7).*

Slika 4. Osnovne karakteristike igre

Izvor: Else (2014, prema Klarin, 2017:7)

Slika 4. predstavlja osnovne karakteristike dječje igre Else (2014, prema Klarin, 2017), u kojima je igra:

- **Proces:** igra predstavlja čitav niz znanja i vještina koje teže raznolikim oblicima učenja i socijalizacije djece kroz život kako bi omogućila i poticala cjeloviti rast i razvoj. Proces igre se može razlikovati ovisno o vrsti igre te on predstavlja važan dio iskustva koji pruža izazov, zabavu, mogućnost i uspjeh.
 - **Samostalan izbor:** svako dijete bira način i vrstu igre samostalno ovisno koju igru želi igrati
 - **Sigurnost:** igra pruža osjećaj sigurnost jer se kroz igru djeca oslobađaju svojih strahova.
 - **Cjelokupno iskustvo:** kroz igru se djeca razvijaju tjelesno i umno.
 - **Oslobođena je od vremena:** igra traje koliko dijete želi da se igra ona nema ograničena.
 - **Prevladava znatiželja:** kroz igru djeca istražuju i spoznaju nova iskustva.
 - **Zadovoljstvo:** igra pruža zadovoljstvo kroz koju se djeca zabavljaju.
 - **Različita je za svakoga:** svako dijete je različito se svatko dijete doživljava igru na različiti način.
- Sama je sebi svrha: djeca kroz igru istražuju, uče, otkrivaju te upoznaju svijet oko sebe.

Sumirajući navedene karakteristike može se zaključiti kako je igra dobrovoljna i aktivna te ona pruža zadovoljstvo. Prvenstveno je važno da igra pruža sigurnost i cjelovito iskustvo svim sudionicima.

Nedostatak igre u životu predškolskog djeteta može biti štetan za djetetov psihofizički, emocionalni, kognitivni i socijalni razvoj. Ignoriranje djetetove igre tjera dijete da se zatvara u vlastiti svijet, dijete se osjeća neshvaćeno i neprihvaćeno. Dječji razvoj prvenstveno ovisi o kvaliteti, kvantiteti te raznovrsnosti dječjih igara (Stevanović, 2000).

„Mnogo je različitih vrsta dječje igre i njihovih klasifikacija. Dijete se može igrati više od jedne vrste igara istodobno. Tako se npr. dijete može igrati graditelja (igre pretvaranja), gradeći i konstruirajući zgrade i ceste (konstruktivna igra). Neke od igara mogu se vidjeti u različitim razvojnim razdobljima (na primjer paralelnu igru)“ (Klarin, 2017:17).

Dijete tijekom igre ne smije biti opterećeno te mu je potrebno osigurati slobodu izbora. S obzirom na brojne vrste, klasifikacije i karakteristike, igra se može podijeliti na dvije razine, spoznajnu i društvenu razinu koje će biti detaljnije definirane u radu.

Jedna od najstarijih klasifikacija igre s obzirom na društvenu razinu predstavlja autor Parten (1932, prema Klarin,2017) koja je detaljnije prikazana u tablici 1.

1. Tablica: Najstarija klasifikacija dječje igre s obzirom na društvenu razinu

Igra promatranja	Dijete se ne uključuje u igru već promatra drugu djecu kako se igraju.
Samostalna igra	Dijete samostalno istražuje i promatra okolinu u kojoj se nalazi te pritom ne primjećuje prisutnost druge djece u njegovoj blizini.
Usporedna igra	Jedno dijete se igra pokraj druge djece, ali bez želje za druženjem i suradnjom
Povezujuća igra	Djeca zajedno povezuju različite elemente u igri, ali bez vlastitog cilja.
Suradnička igra	Djeca u ovoj igri međusobno surađuju kroz zajedničke aktivnosti. Svako dijete određuje ciljeve igre i pravila igre koji će biti potrebni za daljnje aktivnosti. Djeca se u suradničkoj igri ponašaju kao grupa.

Izvor: Klarin (2017:17)

Tablica 1. prikazuje jednu od najstarijih klasifikacija dječje igre s obzirom na društvenu razinu. Prikazana tablica nam daje uvid u djetetov napredak od samostalne do suradničke igre. Djeca kroz društvenu razinu prelaze iz jedne faze igre u drugu (promatranje, samostalna, usporedna, povezujuća te suradnička). Prijelaz iz jedne faze u drugu nije jednak za svu djecu. Osim toga može postojati i više načina igranja u nekom razdoblju života djeteta.

Najnovija klasifikacija dječje igre s obzirom na društvenu razinu uvažava različite aspekte razvoja djeteta te se u noviju klasifikaciju mogu primijeniti i kategorije koje su prethodno spomenute (Klarin, 2017).

2. Tablica: Najnovija klasifikacija dječje igre s obzirom na društvenu razinu

Fizičke igre	U fizičke igre se ubrajaju igre u kojima djeca mogu istraživati, manipulirati predmetima te konstruirati.
Igre pretvaranja	Igre pretvaranja su igre u kojima se djeca pretvaraju da su netko drugi i igraju uloge. Te igre obično uključuju pripremu rekvizita ili kostima kako bi se potpuno „uronilo“ u određene uloge. Takve igre pomažu djeci da razviju maštu, socijalne vještine i empatiju tako što uče gledati svijet iz perspektive drugih ljudi.
Jezične igre	Jezične igre se sastoje od zvukova i riječi. Takva vrsta igre omogućava djetetu da na zabavan način uči riječi i njihovo značenje. Jezične igre se koriste kako bi se poboljšao rječnik, kreativno razmišljanje te sposobnosti brzog razmišljanja.
Igre s pravilima	Igre s pravilima koriste male bebe (na primjer: igra skrivača). Ova vrsta igre omogućuje djetetu da slijedi određena pravila kako bi došao do cilja. Jezik ima značajnu ulogu u igrama s pravilima. Djeca uče kako se dogovarati, pregovarati te pritom jačaju samokontrolu.
Kreativne igre	U kreativnim igrama djeca istražuju kako koristiti, manipulirati te istraživati materijale kako bi nešto proizvela. Koristeći različite materijale, dijete iskazuje svoje osjećaje, misli i ideje. U kreativne igre spadaju: ples, crtanje, oblikovanje gline i tijesta itd.

Izvor: Klarin (2017:17)

Tablica 2. prikazuje najnoviju klasifikaciju dječje igre s obzirom na društvenu razinu. Kao što je već spomenuto u najnoviju klasifikaciju dječje igre s obzirom na društvenu razinu se mogu primijeniti i kategorije koje su navedene u tablici 1.

Klasifikacija dječje igre pokazuje koliko je pojam igre i sama igra bitna tijekom djetetovog odrastanja. Djeca kroz igru ne ostvaruju samo zadovoljstvo već se ona uče samostalnosti, suradnji, promatranju, povezivanju te dijete kroz igru razvija brojne kompetencije koje su mu potrebne u budućem životu. Za odgajatelja je važno poznavanje klasifikacije dječje igre kako bi pratio razvoj svakog djeteta te organizirao one igre koje su u funkciji jezično-komunikacijskog i govornog razvoja ovisno o djetetovoj društvenoj razini. U nadolazećem poglavlju poblježe će se objasniti vrste dječje igre s obzirom na dob djeteta.

3.2.Vrste dječje igre s obzirom na dob djeteta

Jedna od mogućih klasifikacija dječje igre je spoznajna razina dječje igre koja polazi od uzrasta djece. Prema navedenoj klasifikaciji, moguće je razlikovati funkcionalnu igru, konstruktivnu igru, simboličku igru te igru s pravilima o kojima će se više govoriti u daljnjem poglavlju.

Spoznajna razina dječje igre se mijenja s obzirom na dob te se kroz prve četiri godine djetetovog života događaju promjene koje utječu na sadržaj igre. Razvojne promjene koje se događaju tijekom dojenačke dobi djeteta utječu na mijenjanje razina i vrsta igara u budućnosti. Na primjer, promjene u tjelesnom razvoju rezultiraju promjenama u koordiniranoj motorici igara. Djeca postepeno stječu grube motoričke vještine koje će im omogućiti pokretljivost i mogućnost istraživanja okoline u kojoj se nalaze. Razvojem fine motorike djeca sve više istražuju objekte s kojima svakodnevno manipuliraju. Kako se spoznajna razina razvija, djeca započinju sa prepoznavanjem i kombiniranjem obrazaca koji utječu na razvijanje tj. napredovanje djeteta u funkcionalnim i konstruktivnim igrama. Simbolička igra se kod djeteta javlja kada napreduje u svojim razmišljanjima (Pronin-Fromberg i Bergen, 2006).

Identificiranje različitih vrsta igara je uobičajen proces te su iz toga proizašle pojedinačne i grupne dječje igre. Autor Similansky (1968, prema Walker Russ, 2003) navodi kako se dječja igra može podijeliti u četiri kategorije:

- a) Funkcionalna igra: jednostavna, ponavljajući pokreti mišića sa ili bez predmeta.
- b) Konstruktivna igra: stvaranje nečega.

- c) Dramska igra: igra izmišljenih situacija, zadovoljiti svoje želje ili potrebe.
- d) Igre s pravilima.

Često kategorija „izmišljena igra“, uključuje igranje uloga, transformaciju predmeta (objekata), verbalnu komunikaciju u kontekstu igranja uloga te neverbalnu interakciju tijekom igranja uloga (Walker Russ, 2003).

Autor Duran (2001), u svojim radovima navodi kako u djetinjstvu postoji velika igrovna raznovrsnost. Igrovna raznovrsnost se u literaturama najčešće razvrstava u tri kategorije (Duran, 2001):

- a) Funkcionalna igra
- b) Simbolička igra
- c) Igra s pravilima.

Bogatstvo dječjeg zanimanja za igru predstavlja jedan od razloga zašto igra posjeduje brojne klasifikacije. Djeca se kroz igrovne aktivnosti ostvaruju, odnosno jačaju svoje „*tjelesne, kognitivne, emocionalne i socijalne potrebe*“ (Klarin, 2017:19).

Tijekom razvoja djeteta, od rođenja do šeste godine života javljaju se određene vrste dječje igre s obzirom na dob djeteta kao što su funkcionalna igra, konstruktivna igra, simbolička igra te igra s pravilima.

Funkcionalna igra predstavlja igru s novim funkcijama kao što su motoričke, osjetilne i perceptivne, koje u djeteta sazrijevaju. S jedne strane dijete ispituje svoje funkcije dok s druge strane ispituje osobitost objekata (Duran, 2001). Piaget smatra kako funkcionalna igra nastaje u dodiru djeteta s fizičkom okolinom isto kao i senzomotorička inteligencija. Autor M.Lewis (1979, prema Duran, 2001), navodi kako postoje dvije teze kada je riječ proučavanju odnosa između socijalne interakcije i funkcionalne igre. Prema prvoj tezi, „*socijalna interakcija utječe na pojavu i razvoj funkcionalne igre*“ M.Lewis (1979:24, prema Duran, 2001). Prema drugoj tezi, „*igra je u svojim počecima socijalni a ne solitarni čin*“ M.Lewis (1979:24, prema Duran, 2001). Razmatrajući prethodno spomenute teze, autori zaključuju kako se u početku dojenačke dobi djeteta prvenstveno igraju odrasli s ciljem uspostavljanja socijalne interakcije s bebom. „*Igra je posljedica socijalnog čina između odraslog (koji je s djetetom) i djeteta*“ M.Lewis (1979:24, prema Duran, 2001).

Slika 5. Funkcionalna igra

Izvor: Preuzeto, dana 22.11.2022 sa: <https://www.eci-pec.me/blog/vrste-djecijih-igara-u-odnosu-na-uzrast>

Slika 5. prikazuje dijete koje koristi predmet „zvečku“ koja djetetu predstavlja zadovoljstvo i igru kroz koju dijete ispituje mogućnost svojih funkcija i osobitost predmeta.

Funkcionalna igra se kod djeteta javlja tek onda kada je ono ovladalo funkcijama svoga tijela, igračkama ili sredstava oko sebe. Dakle, ova podjela ne predstavlja stvarne igre već igrovne aktivnosti poput, senzornih aktivnosti korištenjem vlastitih organa, rukovanje materijalima, pokretne igre sa rekvizitima te igre glasovima, slovima i riječima (Mahmutović, 2013).

Tijekom igre dijete aktivno angažira sve svoje mogućnosti, ono se razvija na slojevima kulture te stvara nove igre kao dio dječje kulture (Duran, 2011).

Konstruktivna igra se počinje javljati kod djece rane i predškolske dobi te ona opstaje kroz ranu školsku dob. Djeca u konstruktivnoj igri koriste različite predmete s kojima barataju kako bi nešto stvorila. Na primjer tu se javljaju igre poput gradnje kule od kocaka, izrada figurica od plastelina isl. (Klarin, 2017).

Slika 6. Konstruktivna igra

Izvor: Preuzeto, dana 09.01.2023 sa:

<https://krenizdravo.dnevnik.hr/zdravlje/psihologija/djecja-igra-utjecaj-na-razvoj-djece-i-savjeti-roditeljima>

Slika 6. prikazuje konstruktivnu igru u kojoj djevojčica predškolske dobi slaže dvorac sa kockama.

Konstruktivna igra obuhvaća različite aktivnosti u kojima dijete oblikuje, slaže, gradi ili raspoređuje raznolike materijale kako bi došao do svoga cilja. Rezultat konstruktivne igre može biti bez funkcije i značenja već ono može biti metaforički ili estetski učinak. Konstruktivne igre se mogu javljati u više oblika te autorica Mahmutović, (2013) navodi neki od njih, a to su: „*pronalaženje kombinacija nastalih namjernim rukovanjem materijalom, oblikovanje, redanje materijala, grafičko predstavljanje, građenje gotovim materijalom i organiziranje materijala i utilitarne konstrukcije*“ (Mahmutović, 2013:23).

Pojam **simbolička igra** ima brojne termine i sinonime koji se koriste u literaturi. Autor Antonović, (2018) u svojim radovima navodi najučestalije sinonime koji se mogu javljati u literaturi za simboličku igru, a neki od njih su:

- simbolička igra
- igra pretvaranja
- imaginativna igra
- igra mašte
- igra uloga
- igra dramatizacije (Antonović, 2018).

Simbolička igra je vrsta igre u kojoj djeca koriste predmete ili osobu kao simbol nečega drugoga (npr. obična kutija postaje vlak). U tom obliku igre djeca mogu zamišljati svoje i tuđe emocije u različitim izmišljenim odnosima i scenarijima što djeluje poticajno na razvoj socijalnih vještina i emocionalnog izražavanja (Antonović, 2018).

Slika 7. Simbolička igra

Izvor: Preuzeto, dana 22.11.2022 sa: <https://gugu.ba/simbolicka-igra-zasto-je-toliko-vazna/>

Slika 7. prikazuje simboličku igru djeteta i jedne odrasle osobe (mame) koji se igraju sa kockama i pretvaraju se da pomoću tih kocaka razgovaraju na telefon. Kao što je prikazano na slici 7. predmet koji se svakodnevno koristi, telefon zamijenile su kockice za slaganje.

Kod djece rane i predškolske dobi početak pojave simboličke igre javlja se oko druge godine života. Kako djeca rastu, razvijaju se i uče, njihova igra sama po sebi postaje kompleksnija. „Igrajući se, dijete na maštovit način transformira objekte (jedan objekt postaje zamjena za realni objekt), preuzima različite uloge, daje svoj glas raznim likovima u obliku igračaka (lutke, plišane životinje), planira prostor u kojemu će se igra odvijati, razvija scenarije i usklađuje se sa suigračima“ (Badurina, 2015:48).

Autor Antonović (2018), navodi kako su pojedini istraživači pronalazili dokaze simboličke igre znatno ranije, prije nego što djeca počinju koristiti jezične simbole, u dobi od dvanaest do četrnaest mjeseci. Također, navodi kako su istraživači zaključili da djeca u dobi od dvadeset do dvadeset i osam mjeseci ponavljaju radnju viđenu kod odraslih tijekom koje koriste zamjenske objekte umjesto stvarnih (korištenje kockice kao zamjenskoga objekta za autić).

Djeca prilikom korištenja lutke mogu modelirati odgovarajuće ponašanje te se suočavati sa okolinom ukoliko je bilo društveno neuspješno. Kroz pripovijedanje i ponavljanje interakcija između odraslih i djeteta, ono jača svoje samopouzdanje te prilagođava svoje obrasce ponašanja. Na ovaj način dijete može zamijeniti neprilagodljive misli, osjećaje i ponašanja

funkcionalnijima. Igra pruža mogućnost isprobavanja novih ideja. Igranje uloga omogućava djetetu da neizravno sudjeluje u okruženju, glumeći igrane likove. Drugim riječima, u igri uloga dijete je sposobno identificirati problem, pogledati dokaze, testirati alternative, ispitati posljedice te donositi odluke za osobnu promjenu (Pronin-Fromberg i Bergen, 2006).

U igrama pretvaranje mogu se prepoznati tri elementa: zaplet ili priča, uloge i različita pomagala. U svojoj igri djeca koriste predmete kao pomagala, npr. pretvaraju se da piju čaj iz šalice. U igrama uloga djeca najčešće koriste teme iz života, npr. igra mame i tate, liječnika, škole i slično. U ovom razdoblju djeca se vole igrati uloga različitih junaka koji imaju moći i sposobnosti koje predstavljaju ono najbolje u ljudskoj prirodi. Djeca kroz igru često izražavaju svoje osjećaje poput straha ili ljutnje te „pričaju“ o svojim problemima, brigama i svojem viđenju svijeta oko sebe. Potrebno je stoga djetetu omogućiti različita iskustva koja će izražavati putem simboličke igre te će na taj način proraditi svoja emocionalna iskustva, učiti kako se uživjeti u tuđu perspektivu te razvijati vještine potrebne za rješavanje problema (Duran, 2001). U igrama pretvaranja, djeca razvijaju sposobnost simboličkog mišljenja (Mrnjaus, 2014).

Dijete pronalazi **igre s pravilima** u gotovom obliku te ovladava njima kao elementom kulture pritom sudjeluje u stvaranju novih. Piaget (1962, prema Duran, 2001) navodi kako se igre s pravilima rijetko javljaju u dobi od četiri do sedam godina te da se uglavnom zadržavaju tijekom cijeloga života. U igre s pravilima spadaju igre s intelektualnim kombinacijama kao što su karte, šah i senzomotoričkim kombinacijama poput, trke, špekulanje, loptanje itd. U igrama s pravilima slijedi se određeni tok te se kod djece iziskuje veća koncentracija (Duran, 2001).

Slika 8. Igra s pravilima "šah"

Izvor: Preuzeto, dana 22.11.2022 sa: <https://www.eci-pec.me/blog/vrste-djecijih-igara-u-odnosu-na-uzrast>

Slika 9. prikazuje igru s pravilima „Šah“ koja ima gotova pravila koja je potrebno slijediti da bi se ostvario cilj igre.

Igre s gotovim pravilima se razlikuju od igara u kojima se pravila donose u toku igranja igre. Neke igrovne aktivnosti u kojima ne postoje pravila omogućuju djeci da tokom igre mogu konstruirati svoja pravila. Veliki broj igara koje imaju pravila se prenose u različitim kulturama, generacijski (Mahmutović, 2013).

Kako bi se igra u vrtiću mogla neometano razvijati te kako bi ona mogla utjecati na razvoj jezično-komunikacijskih i govornih sposobnosti djeteta rane i predškolske dobi, potrebno je osigurati prostorne i materijalne uvijete, o kojima će biti više riječi u nadolazećem poglavlju.

4. IGRE ZA POTICANJE JEZIČNO-KOMUNIKACIJSKOG I GOVORNOG RAZVOJA U INSTITUCIJSKOM KONTEKSTU

Igra u poticanju jezično-komunikacijskog i govornog razvoja u institucionalnom kontekstu je nešto što zauzima redovite sadržaje. Da bi se igra u institucijskom kontekstu mogla razviti važno je zadovoljiti određene unutarnje i vanjske uvijete koji utječu na razvoj govorno-jezičnih sposobnosti djece rane i predškolske dobi. Stvaranjem poticajnih uvjeta u odgojno obrazovnim ustanovama omogućava svakom djetetu da razvija svoje jezično-komunikacijske i govorne sposobnosti na materinjem jeziku. U daljnjem radu navedeni su i objašnjeni uvjeti institucijskog konteksta koje je potrebno zadovoljiti kako bi se neometano odvijale igrovne aktivnosti s ciljem poticanja jezično-komunikacijskog i govornog razvoja.

4.1. Uvjeti institucijskog konteksta za provođenje igrovnih aktivnosti koje potiču jezično-komunikacijski i govorni razvoj djece rane i predškolske dobi

Uvjeti institucijskog konteksta za provođenje igrovnih aktivnosti koje potiču jezično-komunikacijski i govorni razvoj djece rane i predškolske dobi pokazu koliko je primjereno i poticajno okruženje važno za djetetov cjeloviti razvoj. U daljnjem radu pojašnjeni su uvjeti institucijskog konteksta koji uvelike utječu na provođenje jezičnih igara unutar vrtića.

Razvoj odgojno-obrazovne prakse i kurikuluma vrtića je kontinuirani proces. Vrtić kao ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje se transformira u organizaciju koja neprestano samu sebe organizira i osmišljava te kao takva postaje procesom stalne evolucije. Posljednjih godina u Republici Hrvatskoj brojna iskustva hrvatskih vrtića pokazuju pozitivne promjene u razvoju odgojno-obrazovne prakse. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje predstavlja inspiraciju te putokaz prilikom implementacije u drugim vrtićima. Kvaliteta odgojno-obrazovnih ustanova se očituje u kvaliteti uvjeta (fizičkom i socijalnom okruženju) za življenje te učenje i odgoj u njemu. Odgovarajući organizacijski uvjeti se prvenstveno temelje na shvaćanju djeteta kao cjelovitog bića koji je aspekt suvremenog shvaćanja djeteta kao aktivnog sudionika u vlastitom razvoju. Drugim riječima, dijete je subjekt sa specifičnim potrebama, pravilima i kulturom koje samostalno istražuje i stvara nova znanja koja su mu potrebna u budućnosti. U odgojno- obrazovnim ustanovama stvaraju se

kontekstualni uvjeti (okruženje) za raznolike aktivnosti koje pružaju djeci stjecanje raznovrsnih iskustava¹.

„Dječji vrtić je mjesto življenja, igre i učenja djece i odraslih, otvoren je i fleksibilan“ (Mlinarević, 2004:113). Cjelokupna vremenska, prostorna i pedagoška organizacija odražava se na odgojni proces i razvoj djeteta pritom je povezana s potrebama djeteta. Upravo zbog toga je vrtićko okruženje bitna komponenta institucijskog predškolskog konteksta (Mlinarević, 2004).

Autor Ljubetić (2009), navodi kako socijalna sredina odnosno okruženje (vrtić, obitelj) u kojem dijete boravi predstavlja bitnu odrednicu odgoja i obrazovanja prvenstveno zbog toga što ona utječe na kvalitetu djetetovog života. U programima ranog odgoja i obrazovanja, za kvalitetom tragaju roditelji, odgajatelji i stručni suradnici kojima je cilj usmjeriti se na potrebe svakog djeteta pojedinačno te mu omogućiti pravilan rast i razvoj. Kad je riječ o kvaliteti ključno je kako pojedino dijete doživljava samo sebe. Kvaliteta života primarno je psihološka kategorija, na čije formiranje djeluje niz objektivnih činitelja izvan pojedinca, kao što su društveno uređenje, razina obrazovanja, status u društvu, standard. Subjektivni i psihološki činitelji su oni koji konstituiraju ličnost pojedinca u najširem smislu (Ljubetić, 2009).

Dakle, kako bi dijete raslo sretno i zadovoljno te kako bi ono moglo razvijati sve svoje potencijale, potrebna je kvalitetna sredina. Djeca usvajaju određena znanja i vještine (govor, jezik i komunikaciju) prvenstveno iz sredine u kojoj se nalaze. Nepredvidiva postignuća djece su moguća jedino u poticajnoj sredini. Kako bi dijete postalo aktivnim čimbenikom svoga razvoja potrebna mu je pomoć odrasle osobe (Mlinarević, 2004). Dijete je već od rođenja sposobno stupati u komunikaciju s drugima, jedinstvena je osoba koja posjeduje urođenu potrebu za „*osjećanjem, spoznajom, učenjem, komuniciranjem i imaju unutrašnji dinamizam koji ih potiče da težu zadovoljavanju svojih potreba*“ (Mlinarević, 2004:117). U odgojno obrazovnim ustanovama je potrebno osigurati i stvoriti kvalitetne uvjete, kako bi tijekom igre mogao teći bez poteškoća. Prostor u kojemu se odvijaju igrovne aktivnosti mora biti siguran i prostran. Prilikom provođenja igrovnih aktivnosti potrebno je osigurati dovoljno vremena kako bi igra imala svoj tijek (početak, sredinu i kraj), pritom se moraju osigurati materijali koji su potrebni kako bi se igra što lakše ostvarila (Rajići i Petrović-Sočo, 2015).

¹ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.html (09.01.2023)

Uvjeti institucijskog konteksta utječu na kvalitetu življenja, učenja i napredovanja djece. U institucionalnom kontekstu, odgajateljeva uloga uvelike utječe na kvalitetu provođenja igrovnih aktivnosti te na stvaranje cjelokupnog ozračja prilikom provođenja jezičnih igara, stoga je njegova uloga pobliže objašnjena u nastavku rada.

4.2. Uloga odgajatelja prilikom provođenja igrovnih aktivnosti koje su usmjerene na jezično- komunikacijski i govorni razvoj djece rane i predškolske dobi

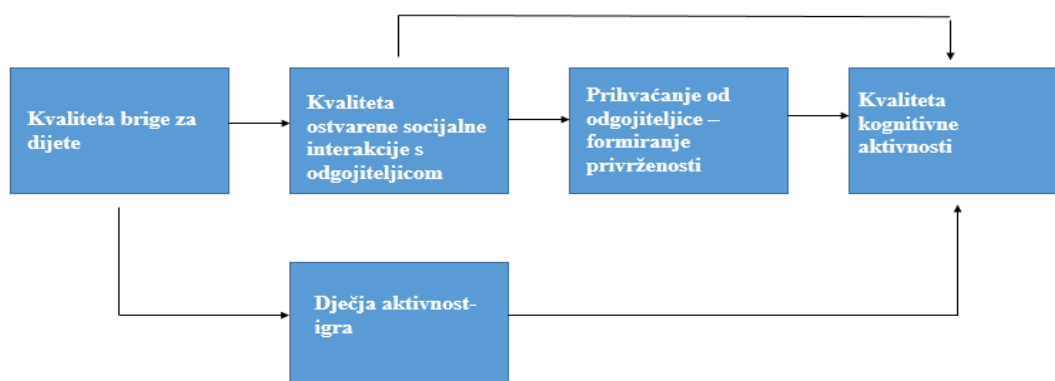
Djeca veliki dio svoga vremena provode u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje te odgajatelji rane i predškolske dobi imaju veliku odgovornost i dužnost prilikom pripreme prostora, materijala i igara koja će djeci na zanimljiv i njima primjeren način omogućiti aktivan rast i razvoj.

U institucionalnim uvjetima odvijaju se svakodnevne situacije i aktivnosti koje predstavljaju priliku za komunikaciju na materinskom jeziku. Odgajatelj, osim što treba prvenstveno biti vrsni stručnjak, on treba osmisliti i osigurati prostor u kojemu će se igrovne aktivnosti odvijati, pritom mora voditi računa o poticajnim materijalima i sredstvima koje će kod djeteta potaknuti maštu i želju za daljnjim istraživanjem i učenjem (Silić, 2007).

Odgajatelj ima važnu ulogu u svim aspektima djetetovog razvoja. O stupnju uključenosti i pozitivnom odnosu odgajatelja ovisi složenost i kreativnost dječjih aktivnosti.

Autori Howes i Smith (1995, prema Klarin, 2017), preporučuju model kognitivne stimulacije kako bi što efikasnije objasnili odnos „između kvalitete brige za dijete i kognitivne aktivnosti“ (Klarin, 2017:40).

Slika 9. Model odnosa kvalitete brige za dijete i kognitivne stimulacije

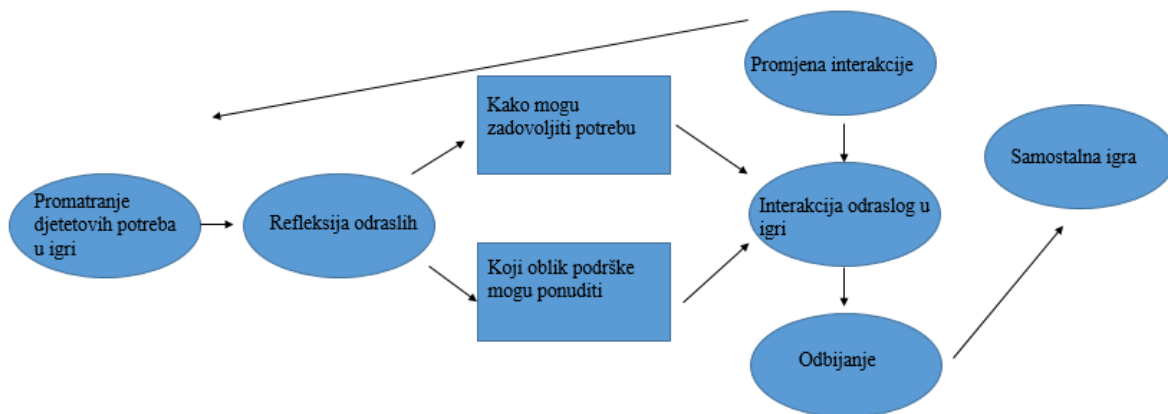
Izvor: Klarin (2017:40)

Slika 9. prikazuje model odnosa između kvalitete i kognitivne stimulacije. Veza koja se u modelu ostvaruje je indirektna, što bi značilo kako se veza ostvaruje putem pozitivne interakcije odgajatelja i igre. Odgajatelj postiže pozitivnu interakciju kroz raznolike aktivnosti koje će djetetu omogućiti spontanost, samostalnost, kreativnost koje će se reflektirati kroz dječju igru. (Klarin, 2017).

Emocionalno sigurno okruženje omogućuje djetetu da se osjeća sigurno prilikom sudjelovanja u igrovnim aktivnostima. U takvom okruženju dijete može neometano istraživati što povoljno utječe na poticanje kognitivnih aktivnosti. Na emocionalnu sigurnost djeteta utječe okruženje u kojem se dijete nalazi te socijalni odnos između djeteta, odgajatelja i vršnjaka. Dakle, drugim riječima, emocionalna sigurnost djeteta je povezana s pozitivnim socijalnim odnosima dok je kreativna igra koju odgajatelj potiče povezana s kognitivnim aktivnostima djeteta (Klarin, 2017).

Autorica Klarin (2017), u svom radu prikazuje model interakcije odraslih i djeteta tijekom igre koju je postavio L.S. Vygotski u svojim radovima.

Slika 10. Model interakcije odrasli-dijete tijekom igre

Izvor: Klarin (2017:41)

Slika 10. prikazuje Vygotskijev model interakcije odrasli-dijete tijekom igre, putem koje se može detaljnije objasniti povezanost odraslih (odgajatelja) i djeteta u igrovnim aktivnostima.

Uloga odgajatelja u dječjoj igri se može promatrati kroz nekoliko funkcija:

- uloga opservatora - odgajatelj promatra i prati djecu u igrovnim aktivnostima s ciljem stjecanja iskustava o adekvatnim uvjetima koji će omogućiti djetetu daljnje učenje i razvoj;
- uloga rukovoditelja i facilitatora- odgajatelj organizira prostor za igru te osigurava materijale koji su potrebni kako bi se dječja igra provodila bez smetnji;
- uloga medijatora- odgajatelji potiču djecu na igru tako što pripremaju različite materijale koji su potrebni u igrovnim aktivnostima djeteta;
- uloga sudionika u igri- odgajatelj aktivno sudjeluje u igri u kojoj ima ulogu modela. Uloga odgajatelja kao modela je značajna, značajne su i ideje koje odgajatelji iznose tijekom igre (Ashiabi, 2007, prema Klarin, 2017:41).

Odgajatelji imaju važnu ulogu u odgojno-obrazovnim institucijama prilikom pripreme igara koje potiču jezično-komunikacijski i govorni razvoj. Odgajatelji promatraju djecu te vode brigu o njihovim mogućnostima i potrebama. Prilikom promatranja svakog djeteta pojedinačno, odgajatelj osmišljava igre koje su prikladne za svu djecu ovisno o njihovom govornom razvoju te je iduće poglavlje usmjereno na igrovne aktivnosti koje su u funkciji jezično komunikacijskog i govornog razvoja.

4.3. Igre koje su u funkciji jezično-komunikacijskog i govornog razvoja

Igre koje su u funkciji jezično- komunikacijskog i govornog razvoja, omogućuju djetetu da razvija svoje sposobnosti slušanja, govorenja čitanja i pisanja. U daljnjem radu navedene su igre koje kod djece potiču sposobnosti slušanja, govorenja, čitanja i pisanja te su dati primjeri igara koje odgajatelj može provoditi u vrtićkim skupinama s ciljem razvoja jezika, govora i komunikacije.

U ranom djetinjstvu, igra je od vitalnog značenja za cjeloviti rast i razvoj svakog djeteta. Kroz igru djeca uče i imaju priliku iskusiti te naučiti upravljati nizom pozitivnih i negativnih emocija poput ljubomore, ljutnje i dosade, ali također i sreće, zadovoljstva i uživanja. Kroz igru se djeca razvijaju, jačaju svoje samopouzdanje i osjećaj identiteta koji za njih predstavlja temeljni način sudjelovanja u zajednici kroz koju uče kako funkcionirati u društvu (Mrnjauš, 2014).

„Igra je aktivnost koja prati čovjeka u svim životnim razdobljima“ (Šego, 2009:130). Ona predstavlja aktivnost koja se odvija u razrađenim smislenim vremenskim i prostornim granicama te kroz igru prevladavaju raspoloženja poput uzdignuća i oduševljenja. Ona predstavlja aktivnost koju prati osjećaj ushićenja i napetosti te se zapravo igra odnosi na vedrinu i opuštanje. Igra je kreativna, potiče rješavanje problema, nadopunjuje znanja i vještine, razvija maštovitost i svladava emocionalne probleme. U intelektualnom razvoju igra potiče djecu na kreiranje vještina koje su potrebne za rješavanje problema, pamćenje te usvajanje novih. Igrivne aktivnosti vezane za učenje slušanja, govorenja, čitanja i pisanja bi trebale biti promicane od strane roditelja i odgajatelja. Drugim riječima, odgajatelji bi trebali poticati djecu na prepoznavanje slova i zvukova te im pritom omogućiti različite materijale, predmete i igračke koji će djetetu biti zanimljivi te će ih poticati na manipulaciju i daljnje istraživanje, gledanje, slušanje, korištenje itd. Odgajatelji trebaju stvarati prigode u kojima će dijete čuti zvuk, proizvoditi zvukove, reagirati na njih i slično (Šego, 2009).

4.3.1. Igra koja potiče sposobnost slušanja

Igra koje potiče sposobnost slušanja omogućuje djeci kvalitetno usvajanje govornog umijeća. Djetetu je potrebno omogućiti raznolika iskustva poput odlaska u prirodu, slušanje glazbe te bliske susrete sa odraslima i vršnjacima (Šego, 2009).

Primjer igre koja kod djece potiče sposobnost slušanja: Igra plesa i pokreta

Igra plesa i pokreta pomaže djeci da razviju sposobnosti slušanja i samokontrole na zabavan način. Potrebno je poticati djecu na samostalnost i slobodno izražavanje. Igra se može primjenjivati individualno i grupno. Predviđeno trajanje aktivnosti je petnaest minuta te je primjerena za djecu od tri do četiri godine. Za provođenje aktivnosti potrebna je muzika.

Odgajatelj pušta muziku te pritom potiče djecu na ples. Odgajatelj može mijenjati intenzitet igre tako što nasumično zaustavlja muziku i predlaže djeci da zauzmu neku željenu pozu sve dok muzika ponovno ne krene. Kako djeca napreduju u igri, odgajatelj podiže intenzitet igre na način da kad sljedeći put zaustavi muziku, zamoli djecu da zauzmu pozu te da ostanu u toj pozi na malo duži vremenski period (Levine, 2012).

Primjer igre koja kod djece potiče sposobnost slušanja: Igra toplo/hladno

Igra toplo/hladno pružiti će djeci da razviju svoje sposobnosti slušanje i rješavanja problema. Igra je individualna te je namijenjena za djecu od tri do četiri godine te je predviđeno trajanje igre petnaest minuta. Za provođenje aktivnosti je potrebna igračka koja je manjih dimenzija kako bi se lakše mogla sakriti.

Odgajatelj započinje igru tako što pripremi prostor u kojem će se igra odvijati. Dok dijete nije prisutno u prostoriji, odgajatelj sakriva igračku. Kada je odgajatelj sakrio igračku poziva dijete da mu se pridruži u prostoriji u kojoj je igračka sakrivena. Odgajatelj objašnjava djetetu kako se u prostoriji nalazi igračka koja je sakrivena te će ga verbalnim znakovima odnosno riječima toplo/hladno navoditi gdje se igračka nalazi. Ukoliko se dijete približava sakrivenoj igrački, odgajatelj će govoriti, „Postaje ti toplo.“ Ukoliko se dijete udaljava od sakrivene igračke, odgajatelj će govoriti, „Postaje ti hladno.“ Navedena igra postaje uspješnija i zanimljivija ukoliko je odgajatelj izražajan i empatičan prilikom navođenja djeteta u pronalasku sakrivene igračke. Na primjer, kada se dijete nalazi blizu mjesta sakrivene igračke, odgajatelj može izgovoriti: “Ohh, postaje ti toplo. Dobro, sada ti je toplo. Kada se nalaziš u blizini kauča, postaje ti još toplije. Sada bi se moga opeći“ (Levine, 2012).

4.3.2. Igra koja kod djece razvija govorne sposobnosti

Igra koja kod djece razvija govorne sposobnosti pomaže djetetu da razvije finu motoriku te je ona usko povezana sa igrama koje potiču sposobnost slušanja (Šego, 2009).

Govorne igre se mogu razvijati u svakodnevnim aktivnostima, na gotovo bilo kojem mjestu i u bilo kojem vremenu. Kod djeteta, govorne igre razvijaju rječnik, izražajne jezične vještine, vještine slušanja, slušnu diskriminaciju te mnoge druge sposobnosti slušanja.

Primjer igre koja kod djece razvija govorne sposobnosti: Vrijeme je za rime

Provođenjem aktivnosti „Vrijeme je za rime“ kod djece se razvija slušna diskriminacija te se bogati njihov rječnik. Navedena aktivnost se provodi individualno te je primjerena za djecu od tri do četiri godine u trajanju od petnaest minuta (Levine, 2012).

Za provođenje aktivnosti „Vrijeme je za rime“ potrebni su materijali: bijelo ljepilo, slike životinja ili objekata, prazne kartice.

Odgajatelj za djecu priprema materijale koji su prethodno navedeni. Djeca lijepe slike životinja ili objekta na kartice. Odgajatelj pokazuje djetetu njegovu karticu te ga pritom pita: da li može smisliti rima za sliku? Rime ne moraju sadržavati prave riječi, na primjer: ako je dijete na karticu nalijepilo sliku psa, onda potencijalna rima za riječ pas može biti as, gas, čas, nas itd.

4.3.3. Igra koje kod djece potiču vještine čitanja

Prije nego što dijete bude spremno naučiti prepoznati slova i glasove, postoje mnoge druge vještine na koje se može usredotočiti. Kako bi dijete bilo spremno naučiti čitati, ono treba naučiti kako slušno pamtit i kako slušno razlikovati, također je potrebno razvijati vizualno pamćenje i diskriminaciju. Pamćenje podrazumijeva prisjećanje i prepoznavanje zvukova i slika. Diskriminacija predstavlja sposobnost razlikovanja razlika u zvukovima ili slikama. Prije nego što dijete usvoji vještinu pisanja, ono mora naučiti simboličku prirodu pisanog jezika, drugim riječima, mora naučiti da su riječi koje su zapisane riječi. Osim toga, izgradnja vokabulara djeteta pomoći će mu prilikom čitanja pisma (Levine, 2012).

Primjer igre koja djece potiče vještine čitanja: Kreativno pripovijedanje

Kreativno pripovijedanje može biti odličan početak da se djetetu pokaže kako riječi koje se izgovaraju mogu biti zapisane na papiru. Prilikom ovakve igre dijete će biti posebno motivirano zbog toga što će moći čitati svoje vlastite riječi te povezivati slova koja su napisana sa pojmovima. Navedena aktivnost se provodi individualno te je primijenjena za djecu od tri do četiri godine u vremenskom trajanju od deset minuta (Levine, 2012).

Materijali koji su potrebni za igru su: markeri u boji, prazan papir i knjiga sa slikama (neobvezno)

Svakog puta kada dijete nacrti ili oboji sliku odgajatelj postavlja pitanja o tome što je dijete „stvorilo“. Odgajatelj zapisuje slova na papir i kreira naslov djetetovog rada. Odgajatelj, nakon što je zapisao što je dijete „stvorilo“, čita djetetu njegove riječi.

Druga opcija, odgajatelj djetetu može pokazati sliku ili fotografiju iz knjige te pitati dijete koji bi naslov dodijelio izabranoj fotografiji. Odgajatelj zapisuje slova, odnosno riječi na papir iznad slike te izgovara djetetu njegove riječi (Levine, 2012).

4.3.4. Igra koja kod djece potiče vještinu pisanja

Igra koja kod djece potiče vještine pisanja je često igra pisanja priča, scenarija isl. Takve igre kod djece da razvijaju svoju sposobnost pripovijedanja i strukturiranja priče, što može dovesti do boljeg razumijevanja gramatike, pravopisa te stilskih pravila.

„Nakon što je dijete svladalo osnove govora, primjenjuju se igre koje kod djece pospješuju vještine pisanja. Kako bi dijete naučilo pisati, potrebno je usavršavati razvoj fine motorike kako bi dijete moglo naučiti koristiti olovku. Uz pravilan poticaj, kroz igru, dijete brzo nauči oblikovati i imenovati slova“ (Šego, 2009:142).

Primjer igre koja djece potiče vještinu pisanja: Pogodi glas

U igri „Pogodi glas“ odgajatelj potiče kod djece da prepoznaju prvi i posljednji glas u nekoj riječi koju odgajatelj izgovor. Igra je prikladna za djecu od pet godina nadalje.

Igra „Pogodi glas“ započinje tako što odgajatelj upita dijete da li može reći koji je prvi glas u riječi, npr. pas, mačka, vuk, stol? Nakon što dijete izgovori koji je prvi glas u navedenim riječima, odgajatelj upita dijete, da li može prepoznati koji je zadnji glas u navedenim riječima. Odgajatelj može mijenjati tijek igre ovisno o djetetovom znanju, interesima i sposobnostima (Šego, 2009).

Opisanim igrama možemo motivirati djecu da kroz igru uče slušati, govoriti, čitati i pisati. Djeca kroz igru stječu samopouzdanje, logičko mišljenje, koncentraciju i pažnju, povezuju riječi i pokret (Šego, 2009).

Djeca uče kroz igru, ona stalo isprobavaju i istražuju. Promatrajući njihov način učenja, može se primijetiti kako djeca koriste određene predmete s ciljem da nauče nešto novo, pritom se zabavljaju. Djeca stalno isprobavaju i istražuju. Kako bi djeca bogatila svoj rječnik, potrebno je primjenjivati igre s različitim glasovima i riječima. Poticajno okruženje važno je za razvoj govora. Osobe koje osmišljavaju prostor, odgajatelji, moraju prihvaćati i poštovati dječju osobnost te moraju ostvariti prisne odnose. Ovisno o osobama i okruženju u kojemu se dijete nalazi, ovisi da li će se dijete osjećati sigurno kako bi mogao razvijati svoju potrebu za komunikacijom. Drugim riječima, uvjeti u kojima djeca provode veći dio svoga dana, te osobe koje okružuju djecu uvelike utječu na njegov govorni razvoj. Ukoliko je okruženje u kojem dijete boravi bogato, poticajno i sigurno, ono će prirodnim putem, samostalno usvajati sve više

znanja kroz različite aktivnosti i situacije koje će mu biti ponuđene u prostoru u kojem boravi (Silić, 2007).

Igra je od vitalnog značaja za cjeloviti rast i razvoj svakog djeteta. Kroz igru djeca uče i imaju prilike iskusiti te naučiti upravljati kroz cijeli niz raznih pozitivnih i negativnih emocija, poput ljubomore, ljutnje i dosade, ali također i sreće, zadovoljstva i uživanja. Djeca se kroz igru razvijaju te jačaju samopouzdanje i vlastiti osjećaj identiteta te ona predstavlja temeljni način sudjelovanja djece u zajednici kroz koju djeca uče kako funkcionirati u društvu (Mrnjauš, 2014).

Kroz igru se ostvaruje razvoj govora, jezika i komunikacije, a tu spadaju igre koje u svojoj funkciji imaju sposobnost da kod djece razvijaju vještine slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Da bi se igra razvijala u institucionalnom kontekstu od velike je važnosti osigurati uvijete koji će biti prikladni za cjeloviti razvoj djeteta. U institucionalnom kontekstu, osim socijalnih i fizičkih uvjeta bitna je i uloga odgajatelja koji promatra djecu i njihove interese, potiče djecu na suradnju s drugima, planira i organizira aktivnosti koji su u skladu sa djetetovim jezičnim sposobnostima te osigurava pozitivnu atmosferu u skupinama i dr.

5. ZAKLJUČAK

Igra predstavlja glavnu aktivnost u djetetovom životu. Igra kod djeteta pruža sigurnost te ona utječe na sva područja djetetovog razvoja, emocionalnog, socijalnog, tjelesnog te spoznajnog. Kod djeteta je igra radna aktivnost jer ono kroz nju jača svoje samopouzdanje, oslobađa se te nema osjećaja da je pogriješilo. Igra u jezično-komunikacijskom i govornom razvoju ima važnu ulogu prilikom razvoja vještina slušanja govorenja te kasnije čitanja i pisanja.

Cilj ovog rada bio istražiti te dobiti odgovore na pitanja: da li, kako i pod kojim uvjetima igra može utjecati na govorni i jezično-komunikacijski razvoj djeteta? Da li je za primjenu i organizaciju igara u instituciji potrebno osigurati posebne uvijete poput prostornog i materijalnog okruženja te koja je uloga odgajatelja prilikom dječje igre?

Igra može utjecati na govorni i jezično-komunikacijski razvoj, ali sve ovisi o vrsti igre i uvjetima u kojima se igra odvija. Kroz igru, djeca uče nove riječi, razvijaju svoj vokabular, poboljšavaju svoju sposobnost slušanja i razumijevanja, kao i sposobnost izražavanja misli i osjećaja. Igra također potiče djecu da komuniciraju s drugima te tako razvijaju svoje socijalne vještine. Stoga je važno pružiti djeci dovoljno vremena za igru kako bi se razvili svi aspekti njihovog govornog i jezično-komunikacijskog razvoja. Igra nije jedini faktor koji utječe na govorni i jezično-komunikacijski razvoj. Osim osiguravanja poticajnih igara, važno je djetetu osigurati uvijete u kojima će se igra neometano razvijati. Djeca veliki dio vremena provode u institucijama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje te je od velike važnosti osigurati što bolje uvijete kako prostorne tako i materijalne. Prostor u kojem se igre odvijaju mora biti siguran i funkcionalan te prilagođen djetetovim potrebama. Osim toga, važno je osigurati adekvatne igračke i materijale koji su prikladni za uzrast djece i koji potiču njihovu kreativnost, razvoj motoričkih i kognitivnih vještina, te socijalizaciju s drugom djecom ali i odraslima. Dobro organizirane igre u vrtiću imaju pozitivne učinke na jezično-komunikacijski razvoj djece, stoga je važno osigurati uvijete u kojima se igre odvijaju.

Odgajatelj ima važnu ulogu u institucionalnom kontekstu te veliku odgovornost prilikom djetetovog boravljenja u ustanovama za rani i predškolski odgoj. Odgajatelj mora poznavati karakteristike svakog djeteta te prema njihovim interesima i mogućnostima pripremati prostor, materijale i raznolike igre koje će djeci biti zanimljive i koje će poticati djecu na daljnje sudjelovanje i istraživanje te na taj način djeci omogućiti aktivan rast i razvoj. U institucionalnom kontekstu odgajatelji provode igre koje su od vitalnog značenje za cjeloviti rast i razvoj djeteta. Igre koje su u funkciji jezično-komunikacijskog i govornog razvoja

omogućuju djeci razvoj vještina slušanja, govorenja, čitanja i pisanja kroz koje djeca razvijaju pažnju, razvijaju finu motoriku te usvajaju nove riječi i spoznaje.

6. LITERATURA

1. Antonović, D. (2018). Simbolička igra u starijoj jasličkoj skupini kao prekretnica za razvoj govora; Zajedno rastemo- redefiniranje-prakse i teorije ranog i predškolskog odgoja. Čakovec: Zbornik radova sa znanstveno- stručnoga skupa.
2. Apel, K. i Masterson, J. J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine: od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti – potpuni vodič za roditelje i odgojitelje*. Lekenik: Ostvarenje.
3. Badurina, P. (2015). Uloge odgojitelja u simboličkoj igri djece rane dobi. *Napredak*, 156 (1-2), 47-75. Pribavljeno 20.11.2022., sa <https://hrcak.srce.hr/166156>
4. Bastjančić, I., Lorgner, M. i Topčić, P. (2011). Motoričke igre djece predškolske dobi. Ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske –stručni rad.
5. Duran, M. (2001). *Dijete i igra -2 izdanje*. Osijek: Naklada Slap.
6. Huizinga, J. (1980). *Homo ludens : a study of the play-element in culture*. London: Routledge & K. Paul.
7. Jelaska, Z. (2005). Jezik, komunikacija i sposobnosti: nazivi i bliskoznačnice. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika.*, 52 (4), 128-138. Pribavljeno 20.12.2022., sa <https://hrcak.srce.hr/15984>
8. Klarin, M. (2017). *Psihologija dječje igre*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
9. Kuvač Kraljević, J. (2015). *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Pribavljeno 20.12.2022., sa <https://www.researchgate.net/publication/281462066>
10. Levine, J. (2012). *365 Toddler Activities That Inspire Creativity: Games, Projects, and Pastimes That Encourage a Child's Learning and Imagination*. New York: F+W Media.
11. Ljubešić, M. i Capanec, M. (2012). Rana komunikacija: u čemu je tajna?. *Logopedija*, 3 (1), 35-45. Pribavljeno 15.12.2022., sa <https://hrcak.srce.hr/123819>
12. Ljubetić, M. (2009). *Vrtić po mjeri djeteta: kako procjenjivati kvalitetu u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja: priručnik za odgojitelje i roditelje*. Zagreb: Školske novine.
13. Mahmutović, A. (2013). Značaj igre u socijalizaciji djece predškolskog uzrasta, *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 8(18). str. 21-33. Pribavljeno 10.03.2023., sa <https://hrcak.srce.hr/file/169149>

14. Mlinarević, V. (2004). Vrtično okruženje usmjereno na dijete. *Život i škola*, 11(1), 112-119. Pribavljeno 15.04.2023., sa https://bib.irb.hr/datoteka/183458.Vrtino_okruzenje_usmjereno_na_dijete.pdf
15. Mrnjajus, K. (2014). Pravo djeteta na igru?!. *Croatian Journal of Education*, 16 (Sp.Ed.1), 217-233. Pribavljeno 15.11.2022., sa <https://hrcak.srce.hr/117842>
16. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015). Pribavljeno 10.01.2023., sa <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%202005-2015.pdf>
17. Padovan, N. (2018). Narušena vještina vladanja jezikom. *Lanterna*, (2), 101-106. Pribavljeno 12.11.2022., sa <https://hrcak.srce.hr/221212>
18. Pronin-Fromberg, D. i Bergen, D. (2006). *Play from Birth to Twelve: Contexts, Perspectives, and Meanings*. New York: Routledge.
19. Rajić, V. i Petrović-Sočo, B. (2015). Dječji doživljaj igre u predškolskoj i ranoj školskoj dobi. *Školski vjesnik*, 64 (4), 603-620. Pribavljeno 12.11.2022., sa <https://hrcak.srce.hr/153131>
20. Silić, A. (2007). Stvaranje poticajnoga okruženja u dječjem vrtiću za komunikaciju na stranome jeziku. *Odgojne znanosti*, 9 (2 (14)), 67-84. Pribavljeno 14.11.2022., sa <https://hrcak.srce.hr/21130>
21. Stevanović, M. (2000). *Predškolska pedagogija- druga knjiga*. Rijeka: Express digitalni tisak. Pribavljeno 16.11.2022., sa <https://hrcak.srce.hr/file/24203>
22. Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju. *Govor*, 26 (2), 119-149. Pribavljeno 12.11.2022., sa <https://hrcak.srce.hr/file/244957>
23. Škarić, I. (1986). Određenje govora. *Govor*, 3 (2), 2-16. Pribavljeno 20.11.2022., sa <https://hrcak.srce.hr/178296>
24. Tatalović Vorkapić, S. (2013). *Razvojna psihologija. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Sveučilište u Rijeci. Učiteljski fakultet u Rijeci. Pribavljeno 20.12.2022., sa https://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/razvojna_psihologija.PDF
25. Vrsaljko, S. i Paleka, P. (2018). Pregled ranoga govorno-jezičnoga razvoja. *Magistra Iadertina*, 13 (1), 139-159. Pribavljeno 10.01.2023., sa <https://hrcak.srce.hr/217843>
26. Walker Russ, S. (2003). *Play in Children Development and Psychotherapy: Toward Empirically Supported Practice*, 1st Edition. New York: Jessica Kingsley Publishers.

7. PRILOZI

POPIS SLIKA

Slika 1. Razvoj govora djece rane i predškolske dobi.....	5
Slika 2. Razvojna piramida razvoja komunikacije, jezika i govora	9
Slika 3. Dječja igra	15
Slika 4. Osnovne karakteristike igre.....	16
Slika 5. Funkcionalna igra.....	21
Slika 6. Konstruktivna igra.....	22
Slika 7. Simbolička igra	23
Slika 8. Igra s pravilima "šah"	24
Slika 9. Model odnosa kvalitete brige za dijete i kognitivne stimulacije.....	28
Slika 10. Model interakcije odrasli-dijete tijekom igre.....	29

POPIS TABLICA

1. Tablica: Najstarija klasifikacija dječje igre s obzirom na društvenu razinu	17
2. Tablica: Najnovija klasifikacija dječje igre s obzirom na društvenu razinu	18